

8. *Абульханова К. А.* Время личности и время жизни / К. А. Абульханова, Т. Н. Березина. – СПб. : Алетейя, 2001. – 300 с.
9. *Свинаренко А. М.* Міжпоколінні особливості колективних ідентифікацій в умовах інтенсивних соціальних змін : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. соціол. наук : 22.00.03 / А. М. Свинаренко. – К., 2004. – 16 с.
10. *Baltes P. B.* Wisdom: The orchestration of mind and virtue / P. B. Baltes. – Berlin : Max Planck Institute for Human Development, 1999.
11. *Вунд В.* Основы физиологической психологии / Вильгельм Вундт ; пер. под ред. А. А. Крогуса, А. Ф. Лазурского, А. П. Нечаева. – Санкт-Петербург : тип. П. П. Сойкина, 1914. – Вып. 1-16.
12. *Ланге Н. Н.* Психический мир: избранные психологические труды / Н. Н. Ланге. – М. : МОДЭК, 1996. – 368 с.
13. *Полунін О. В.* Психологічне дослідження феноменології переживання теперішнього / О. В. Полунін // Психологія і суспільство, 2007. – № 4. – С. 138–143.
14. *Kahneman D.* Attention and effort / D. Kahneman. – Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, 1973.
15. *Цуканов Б. Й.* Время в психике человека / Б. И. Цуканов. – О. : Астропринт, 2000. – 220 с.

© Свинаренко Р. М.

СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПОСТАНОВКИ МОЛОДЦЮ ЖИТТЄВИХ ЗАВДАНЬ ІЗ ДОСЯГНЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

Ж. В. Сидоренко, м. Вінниця

Досліджуються стилі постановки завдань із досягнення психологічного здоров'я: декларативний, конформний, банально-песимістичний, конструктивний. Розглядаються як особливості впливу соціально-психологічних чинників на постановку завдань щодо психологічного здоров'я, так і характеристики процесу озадачування. Конструктивний стиль постановки життєвих завдань визнається оптимальним для досягнення психологічного здоров'я у подальшому самоздійсненні молоді.

Ключові слова: життєві завдання, психологічне здоров'я, стилі постановки завдань із досягнення психологічного здоров'я.

Исследуются стили постановки задач по достижению психологического здоровья: декларативный, конформный, банально-пессимистический, конструктивный. Рассматриваются как особенности воздействия социально-психологических факторов на постановку задач по достижению психологического здоровья, так и характеристики процесса озадачивания. Конструктивный стиль постановки жизненных задач признан оптимальным для достижения психологического здоровья в дальнейшем самоосуществлении молодежи.

Ключевые слова: жизненные задачи, психологическое здоровье, стили постановки задач по достижению психологического здоровья.

The article portrays the styles of setting tasks aimed on psychological health achievement: declaratory, conformal, banal-pessimistic, and constructive. Both the peculiarities of the effect of social-psychological factors on the process of setting the tasks aimed on psychological health achievement and the characteristics of this process were studied in the selected groups. Constructive style was considered as the most optimal for the further self-fulfillment of youth.

Key words: life tasks, psychological health, styles of setting tasks aimed on psychological health achievement.

Проблема вивчення психологічних аспектів здоров'я особистості, відображена в доробку представників психології здоров'я (Г. С. Никифоров [1], В. О. Ананьев [2] та ін.), наразі зберігає свою актуальність, оскільки належить до глобальних проблем людства. Предметом дослідження сучасної психології є передусім категорія психологічного здоров'я та можливості його досягнення (І. В. Дубровіна [3], О. В. Шувалов [4]), вплив травмівних ситуацій на психологічне здоров'я молоді, зокрема вплив антиципаційних властивостей особистості на формування в неї невротичних станів (М. П. Ничипоренко [5]). Проте на сьогодні недостатньо вивчено мотивувальні фактори щодо постановки молоддю життєвих завдань, пов'язаних з досягненням психологічного здоров'я.

Мета статті: визначити стильові особливості постановки молоддю завдань із досягнення психологічного здоров'я, обґрунтувати оптимальність конструктивного стилю.

Теоретичною основою нашого дослідження стали погляди на психологічне здоров'я відомих психологів, зокрема І. В. Дубровіної, О. В. Шувалова, О. В. Завгородньої, А. Маслоу [3–7] і концепція особистісного самоздійснення шляхом постановки життєвих завдань Т. М. Титаренко [8]. У своїй роботі досягнення психологічного здоров'я ми розглядаємо як процес гармонійного опрацювання особистістю життєвого досвіду з метою самоактуалізації, самопізнання, набуття людяності і життєздатності. За соціально-психологічні передумови постановки молоддю життєвих завдань із досягнення психологічного здоров'я пропонуємо взяти такі групи чинників: мотиваційно-сміслові, міжособистісні, життєво-досвідні та чинник індивідуально-психологічних властивостей особистості [9].

На рівні робочої *гіпотези дослідження* припускаємо, що саме поєднання складових різних соціально-психологічних чинників зумовлює стиль постановки завдань із досягнення психологічного здоров'я.

Щоб визначити стильові особливості постановки молоддю завдань, спрямованих на досягнення психологічного здоров'я, ми провели кластеризацію даних. За основу розподілу було взято мотиваційну інтенсивність і широту спектру намагань щодо психологічного

здоров'я. Мотиваційна інтенсивність намагань щодо психологічного здоров'я являє собою частку від інтегрального показника параметрів психологічного здоров'я і кількості намагань щодо психологічного здоров'я, отриманих за методикою Р. Еммонса [10], для кожного опитуваного. Широта спектру намагань щодо психологічного здоров'я була представлена кількістю відповідних намагань. При цьому ми скористалися методичним інструментарієм, дібраним на основі попереднього пілотного дослідження [11]. Використовуючи t-критерій Стьюдента для вибірки з нормальним розподілом та інтервалом довіри 95 %, ми порівняли статистичні дані для досліджуваних кластерів за допомогою пакету статистичних програм SPSS 17 [12].

Емпіричне дослідження проводилося на базі Вінницького національного технічного університету і Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського. Усього було опитано 200 осіб – 102 юнаки і 98 дівчат, студентів 2-го і 3-го курсів економічних, психологічних, природничо-географічних, фізико-математичних, будівельних спеціальностей, а також спеціальностей інженерії комп'ютерних систем та захисту інформації. На основі кластерного аналізу методом К-середніх було сформовано чотири кластери, а відповідно виділено чотири стилі: декларативний, конформний, банально-песимістичний, конструктивний. У виділених групах розглядалися як особливості впливу соціально-психологічних чинників на процес озадачування, так і характеристики самого процесу постановки завдань із досягнення психологічного здоров'я.

Для осіб, що склали *перший кластер*, характерні найвище середнє значення показника широти спектру намагань після проведення z-стандартизації (1,1992282) і низька мотиваційна інтенсивність (-0,9359890). Що ж до блоку мотиваційно-сміслових передумов, то тут суттєво особливістю, як свідчать анкетні дані, є визначеність усіх представників групи щодо сенсу життя.

Прояв життєво-досвідного чинника виявляється в оцінюванні представниками цієї групи життєвих обставин як сприятливих для реалізації їхніх життєвих прагнень, що підтверджують середнє значення показника за шкалою Р. Еммонса “вплив обставин” (- 0,50595) і значне переважання позитивного емоційного тла автонаративів опитуваних [13]. Розглядаючи чинник міжособистісних передумов, слід відмітити визнання респондентами підтримки з боку значимих осіб у реалізації їхніх життєвих намагань як достатньої, про що свідчить шкала “підтримки” Р. Еммонса (-0,350).

Особливості прогностичних здібностей тих, хто увійшов у перший кластер, виявляються в переважанні раціонального (45,9 %) і значною мірою фаталістичного (прийняття “неминучості долі”) (29,7 %) стилів прогнозування майбутнього.

Спостерігається також амбівалентне поєднання таких характеристик даного стилю, як низькі рівні інтродекції (-0,598) та зовнішньої мотивації в процесі реалізації життєвих намагань (-0,554) і невисокий рівень автономності опитуваних (-0,157), готовності докладати зусилля (-0,220) та внутрішньої мотивації (-0,120) щодо життєвих намагань, що свідчить про декларування незалежності і брак інтенціональності серед осіб першого кластеру.

На рівні постановки життєвих завдань щодо психологічного здоров'я більшість студентів цієї групи прагне загалом до підвищення життєздатності (45,9 %) і покращення стосунків з оточенням (21,6 %). Меншою мірою студентам групи властива спрямованість на самореалізацію (13,5 %) і розвиток позитивного мислення (16,2 %). Для значної частини опитаних (54,1 %) характерна локалізація лише на одному аспекті психологічного здоров'я, незважаючи на досить широкий спектр намагань щодо нього. Що ж до самостійності життєвих завдань, пов'язаних із психологічним здоров'ям, то тут слід відмітити загалом невисокий рівень внутрішнього локусу контролю опитаних (28 %).

За результатами методики Р. Еммонса, у процесі постановки завдань щодо психологічного здоров'я студенти першої групи виявляють невисокий рівень очікуваної радості у випадку реалізації прагнень (-0,300), не вважають ці прагнення надто важливими (-0,219), досить низько оцінюють імовірність успішного їх досягнення (-0,301). Вони не готові докладати значних зусиль (-0,235), хоча й отримують достатньо підтримки з боку значимих осіб (-0,428) і оцінюють життєві обставини як сприятливі для самоздійснення (-0,588), що свідчить у цілому про їхню низьку енергетичність у постановці завдань щодо психологічного здоров'я.

Як бачимо, у поступі до психологічного здоров'я такі особи досить залежні від впливу зовнішнього середовища, хоча й намагаються декларувати автономність і високу спрямованість на психологічне здоров'я. З огляду на вищерозглянуті особливості цей стиль постановки життєвих завдань щодо психологічного здоров'я було названо **декларативним**.

Для представників **другого кластеру**, до якого увійшло 18,5 % опитаних з високою інтенсивністю прагнень до психологічного здоров'я (1,2018489) і вузьким спектром таких прагнень (-0, 8081816), характерні невисокий рівень самоактуалізації (-0,210) та основних її показників: вищих цінностей (-0,1623), поглядів на природу людини (-0,11667), прагнення до пізнання (-0,3064) – і висока схильність до інтродекції з переважанням зовнішньої мотивації (0,708) над внутрішньою (0,166). Такі характеристики певним чином блокують самостійність представників цього стилю в процесі моделювання майбутнього. В уявленнях осіб даної групи про сенс життя переважають прагнення матеріалістичного характеру (51,2 %) – лише 10,8 % опитаних

пов'язують сенс свого життя із самореалізацією. При цьому у 70,3 % осіб, що належать до другого кластеру, сенс життя локалізується в одній життєвій сфері – найчастіше матеріальній.

Особливістю впливу життєво-досвідного чинника виявилось сприйняття зовнішніх обставин свого життя скоріше як несприятливих, про що свідчать високий показник шкали “вплив обставин” (0,528) і домінування мотиву порятунку [13] в автонарративах представників даної групи (27 %). Прикметно, що в них найвищий рівень інтроєкції (0,655). Отже, можна стверджувати, що вони значною мірою зорієнтовані на соціальні стандарти, що справді, згідно з анкетними даними, підтверджує виразна спрямованість на досягнення високого матеріального і соціального статусу. Водночас 21,6 % тих, хто належить до цієї групи, визнають, що не стикаються з подоланням життєвих труднощів. Усього 2,7 % респондентів пов'язують подолання труднощів з особистісним зростанням.

У ході аналізу прогностичних особливостей студентів даної групи виявилось, що показник імовірності успіху в реалізації загальних життєвих намагань у них невисокий (0,060).

З огляду на невисокі показники автономності (-0,026) і креативності (-0,093) та значне переважання зовнішньої мотивації над внутрішньою можна зробити висновок про те, що представникам другої групи помітно бракує суб'єктності. При цьому їм властивий певний дефіцит позитивного ставлення до себе, оскільки показники аутосимпатії (-0,255) і саморозуміння в них невисокі (-0,278).

В осіб, що склали другий кластер, у процесі постановки життєвих завдань щодо психологічного здоров'я виявляється досить високий рівень радості (0,428) і важливості (0,382), імовірності успіху (0,544) в разі реалізації намагань щодо досягнення психологічного здоров'я, тобто їхні життєві завдання в цій сфері є досить енергетично насиченими. Знову ж такі зовнішня мотивація (0,832) помітно переважає над внутрішньою (0,159); спостерігається найвищий рівень інтроєкції (0,957). Більшості представників цієї групи (43,2 %) властивий зовнішній локус контролю, 29,7 % – синтетичний (урахування як зовнішніх, так і внутрішніх чинників, коли йдеться про досягнення психологічного здоров'я), 27 % – внутрішній. Очевидно, що представникам даної групи бракує самостійності в озадачуванні щодо досягнення психологічного здоров'я.

У сфері життєвих завдань, пов'язаних із психологічним здоров'ям, представники цього кластеру віддають перевагу спрямованості на життєздатність (59,5 %) і покращення стосунків з оточенням (21,6 %). При цьому у 62,2 % респондентів завдання щодо досягнення психологічного здоров'я зосереджені лише на одному аспекті, у 27 % сформульовані нереалістичні завдання, що може перешкоджати самодійсненню.

Отже, маємо групу осіб з високою інтенсивністю прагнення до психологічного здоров'я, але вузьким спектром таких прагнень, з високими рівнями інтроекції та зовнішньої мотивації при незначній внутрішній. Це дає підстави вважати стиль постановки життєвих завдань щодо психологічного здоров'я представників цієї групи **конформним**.

До **третього кластеру** увійшло 33 % опитаних. Для них характерні низькі показники як мотиваційної інтенсивності (-0,7559637), так і спектру намагань щодо психологічного здоров'я (-0,742838), що свідчить про низький рівень прагнень у цій сфері життєвих завдань. Як бачимо, у цих студентів на мотиваційно-смысловому рівні нижчими від середніх виявилися показники вищих цінностей (-0,2335), самоактуалізації (-0,20489), пізнання (-0,19676), поглядів на природу людини (-0,1328), що зумовлює блокування спрямованості на психологічне здоров'я.

Що ж до визначення представниками цієї групи сенсу життя, то спостерігаємо переважання меркантильних тенденцій та орієнтації на соціальне визнання (40,5 %); значна частина респондентів (27 %) спрямована на цінності сімейного життя. Як бачимо, для більшості представників даної групи не характерна спрямованість на психологічне здоров'я на ціннісно-смысловому рівні.

Життєво-досвідний чинник у групі виявляється через невисокі показники задоволеності життям, життєстійкості, рефлексивності. Долаючи труднощі, респонденти найбільшою мірою виявляють тенденцію до раціонального аналізу проблеми, найменшою – до особистісних змін. У змісті автонаративу особливої виразності набуває мотив порятунку, що в третьому кластері трапляється значно частіше, ніж інші. Найменше серед автонаративів даної групи виражена креативна і екологічна тематика [13]. Що ж до емоційного тла автонаративу, то бачимо тут домінування негативних і амбівалентних емоцій.

У цьому випадку спостерігається дія блокуючих чинників у процесі осадчування молоді на рівні життєвого досвіду, а саме схильність до його деструктивного сприйняття, що виявляється в особливостях автонаративу, низькому рівні рефлексивності (-0,218), задоволеності життям (-0,372), життєстійкості (-0,273).

Аналіз прогностичного блоку передумов постановки життєвих завдань щодо психологічного здоров'я свідчить про те, що у представників цієї групи переважає раціональний стиль прогнозування (35,1 % опитаних), дещо поступаються йому фаталістичний і невизначений (по 21 %). При цьому респондентам бракує оптимізму щодо реалізації своїх життєвих намагань, що підтверджує середнє значення показника за шкалою "імовірність досягнення успіху" Р. Еммонса (-0,256).

Процес постановки життєвих завдань, пов'язаних із психологічним здоров'ям, для третього кластеру не відрізняється високою

енергетичністю [8], оскільки її відповідні індикатори досить низькі: радість (-0,186), важливість (-0,447), внутрішня мотивація (-0,341), готовність докладати зусилля (-0,2407). Утім, коли йдеться про завдання у сфері психологічного здоров'я, студенти зауважують досить високий рівень сприятливості зовнішніх обставин (-0,524) і відчуття підтримки значимих осіб (-0,280). У постановці завдань щодо психологічного здоров'я студенти цієї групи найбільшою мірою виявляють зовнішній локус контролю (51,4 %), дещо меншою – синтетичний (37,8 %). Життєві завдання, пов'язані із психологічним здоров'ям, рівною мірою орієнтовані на покращення стосунків з оточенням і підвищення життєздатності (по 32,4 %), незначною мірою – на самореалізацію (10,8 %) і формування позитивного мислення (10,8 %).

Отже, представники даної групи відрізняються низьким рівнем мотивації щодо психологічного здоров'я. Їхні життєві завдання частіше концентруються у сферах матеріального забезпечення і соціального визнання. Представникам групи бракує оптимізму, задоволеності життям, розвитку ціннісних орієнтацій, рефлексії, саморозуміння, тому їхній стиль постановки життєвих завдань можна назвати *банально-песимістичним*.

Для респондентів, які утворили останній, *четвертий, кластер* (28 % опитаних), характерне поєднання досить широкого спектру прагнень щодо психологічного здоров'я (0,7053417) і достатнього рівня мотиваційної інтенсивності для їх реалізації (0,5407552). Аналіз мотиваційно-сміслових чинників показав, що 32 % опитаних убачають сенс життя в самореалізації, 32 % спрямовані на створення сім'ї, 18,9 % пов'язують сенс життя з альтруїстичними тенденціями. Отже, осіб з вузькоогоїстичними інтересами в цій групі найменше.

У молоді четвертої групи рівень рефлексивності (0,2988) дещо вищий порівняно з представниками банально-песимістичного стилю ($t = -2,214$; $p \leq 0,05$). Досвід подолання труднощів у більшості (75,7 %) респондентів цієї групи позитивний, частіше пов'язаний зі стратегіями використання позитивних настановлень (37,8 %). Що ж до особливостей автонаративу, то в осіб, що склали даний кластер, представлені майже рівномірно різні мотиви, у цілому переважає позитивне емоційне тло.

Також слід зазначити, що представники цієї групи значно рідше порівняно з групою декларативного стилю оцінюють зовнішні обставини як легкі і сприятливі ($t = -3,48$; $p \leq 0,01$). На рівні ж міжособистісних стосунків ці студенти порівняно з носіями декларативного стилю вирізняються помітно нижчим ($t = -2,760$; $p \leq 0,01$) рівнем підтримки з боку значимих осіб.

У зв'язку із чинником суб'єктності важливим є показник креативності (0,428), що в цій групі виявився вищим, ніж у студентів з конформним ($t = -2,164$; $p \leq 0,05$) і банально-песимістичним ($t = -3,633$;

$p \leq 0,05$) стилями. Отже, є підстави стверджувати, що чинник креативності відіграє значну роль у постановці завдань щодо психологічного здоров'я.

Також ми зауважили суттєві відмінності в показниках загальної внутрішньої мотивації. В останній, четвертій, групі цей показник перевищує середній (0,509), істотно відрізняючись від відповідного показника групи банально-песимістичного ($t = -5,880$; $p \leq 0,01$) і конформного ($t = -3,003$; $p \leq 0,05$) стилів.

Стиль прогнозування майбутнього в представників четвертого кластеру переважно раціональний (у 43 % опитаних), меншою мірою – емоційний (16,2 %) і синтетичний (поєднання емоційного і раціонального стилів) (16,2 %). Фаталізм у прогнозуванні майбутнього виражений найменше (10,8 %). Представники цього кластеру здатні не лише раціонально розмірковувати про майбутнє, а й удаються до таких ірраціональних форм структурування майбутнього, як мрії, вірування, передчуття [13]. При цьому студенти даної групи найменше порівняно з іншими схильні до фатальних прогнозів щодо майбутнього.

Визначаючи життєві завдання щодо психологічного здоров'я, представники четвертого кластеру визнають важливість прагнення до психологічного здоров'я (0,306), мають високий рівень інтенціональності, про що свідчать показники внутрішньої мотивації (0,451), яка значно переважає зовнішню (-0,284), і готовність докладати досить значні зусилля задля його досягнення (0,437), тобто завдання щодо психологічного здоров'я є досить енергетичними. Порівнюючи основні показники процесу постановки життєвих завдань щодо психологічного здоров'я в цій групі з показниками групи декларативного стилю, спостерігаємо ряд суттєвих відмінностей: вищими є рівні внутрішньої мотивації ($t = -2,680$; $p \leq 0,05$), готовності докладати зусилля ($t = -3,085$; $p \leq 0,05$), розуміння важливості досягнення психологічного здоров'я ($t = -2,531$; $p \leq 0,05$), більш висока ймовірність успіху реалізації відповідних намагань ($t = -2,113$; $p \leq 0,05$). Значимими є і відмінності щодо оцінювання впливу зовнішніх обставин ($t = -4,004$; $p \leq 0,01$).

Отже, студенти четвертої групи мають високий рівень прагнень до психологічного здоров'я, схильні зберігати позитивне ставлення до майбутнього, незважаючи на певні життєві перешкоди і брак підтримки значимих людей. Вони мають значно вищі порівняно з представниками інших груп показники креативності і рефлексивності. На основі аналізу їхніх анкет можемо стверджувати, що ці студенти вирізняються більш високою усвідомленістю поставлених завдань та їх більш глибокою змістовою наповненістю і реалістичністю. Такий стиль постановки завдань щодо психологічного здоров'я можна назвати **конструктивним**.

Висновки. Дослідження соціально-психологічних передумов постановки молоддю життєвих завдань щодо психологічного здоров'я

дало змогу визначити чотири стилі його досягнення: декларативний, конформний, банально-песимістичний, конструктивний. При цьому найбільш сприятливим для досягнення психологічного здоров'я слід визнати конструктивний стиль. Особливо вагомого значення в постановці життєвих завдань набувають життєво-досвідний і мотиваційно-смысловий чинники, а також такі індивідуально-типологічні особливості, як інтенціональність, прогностичність, суб'єктність, яка більшою мірою представлена креативністю. Проведений аналіз підводить нас до думки про специфіку поєднання певних соціально-психологічних чинників, що оптимізують або блокують процес постановки завдань у сфері психологічного здоров'я. Усвідомлення молоддю життєвих труднощів при високій креативності і рефлексивності є оптимізуючим підґрунтям для посилення її спрямованості на психологічне здоров'я, що характерно якраз для конструктивного стилю.

Безумовно, виявлені нами особливості в поєднанні дії різних складових соціально-психологічних чинників, що визначають стиль постановки життєвих завдань щодо психологічного здоров'я, потребують подальшого вивчення.

Література

1. Психология здоров'я : учеб. для вузов / под ред. Г. С. Никифорова. – СПб. : Питер, 2006. – 607.
2. *Ананьев В. А.* Основы психологии здоровья. Кн. 1. Концептуальные основы психологии здоровья / В. А. Ананьев. – СПб. : Речь, 2006. – 384 с.
3. Практикум по возрастной и педагогической психологии : учеб. для студ. сред. пед. учеб. завед. / авт.-сост. Е. Е. Данилова; под ред. И. В. Дубровиной. – М. : Академия, 1998. – 160 с.
4. *Шувалов А. В.* Гуманитарно-антропологические основы теории психологического здоровья / А. В. Шувалов // Вопросы психологи. – 2004. – № 6. – С. 18–33.
5. *Ничипоренко Н. П.* Прогностическая компетентность в системе личностных свойств / Н. П. Ничипоренко // Вопросы психологи. – 2007. – № 2. – С. 124–129.
6. *Завгородня О.* Проблема психологічного здоров'я. Теоретичні та прикладні аспекти / О. Завгородня // Психологія і суспільство. – 2007. – № 3. – С. 124–137.
7. *Маслоу А.* По направлению к психологии бытия. Религии, ценности и пиковые переживания / А. Маслоу; пер. с англ. Е. Рачкова. – М. : Эксмо-Пресс, 2002. – 272 с. – (Психологическая коллекция).
8. *Титаренко Т. М.* Соціально-конструктивістська природа життєвих завдань особистості / Т. М. Титаренко // Наукові студії із соціальної та політичної психології : зб. статей. – К., 2008. – Вип. 19 (22). – С. 131–139.
9. *Сидоренко Ж. В.* Теоретичні підходи до вивчення психологічного здоров'я та передумов самозадачування особистості з його досягнення / Ж. В. Сидоренко // Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2009. – Т. 7. – Вип. 19. – С. 222–226.
10. *Чепань М.-Л. А.* Методика оцінки особистісних прагнень / М.-Л. А. Чепань // Вісник. Серія “Психологічні науки” : зб. наук. статей Київ. міжнар. ун-ту. – К., 2004. – С. 135–147.

11. Сидоренко Ж. В. Соціально-психологічні передумови постановки завдань стосовно психологічного здоров'я / Ж. В. Сидоренко // Соціальна психологія. – 2010. – № 2 (40). – С. 85–93.
12. Наследов А. SPSS компьютерный анализ данных в психологии и социальных науках / А. Наследов. – СПб. : Питер, 2005. – 416 с.
13. Титаренко Т. М. Життєві завдання як практики самоконституювання особистості / Т. М. Титаренко // Соціальна психологія. – 2008. – № 6. – С. 3–11.

© Сидоренко Ж. В.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ПЕВНИМИ ПОВЕДІНКОВИМИ РЕАКЦІЯМИ СПОРТСМЕНІВ ЯК ТИПОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Н. Д. Стеценко, м. Луцьк

У статті показано, що в практиці спортивної і медичної психології існує система методів спостереження за поведінковими реакціями атлетів, що разом з іншими психологічними якостями є основою типології спортсменів. Психопатичні риси характеру можуть стати (за умови їх вираженості або прогресування) серйозною перепоною на шляху до багатолітнього спортивного вдосконалення і гальмом для подальшого кар'єрного зростання спортсмена. З-поміж інших психологічних особливостей осіб, для яких спорт є професійним заняттям і де потрібно проводити моніторинг поведінкових реакцій, слід виокремити такі, як ступінь емоційної збудливості і стійкості, мотивація до спортивної діяльності і дисциплінованість, організаторські здібності і ставлення до колективу, тобто відчуття колективізму.

Ключові слова: психологія, типологія, спорт.

В статье показано, что в практике медицинской и спортивной психологии существует система методов наблюдения за поведенческими реакциями атлетов, которые вместе с другими психологическими качествами являются основой типологии спортсменов. Психопатические черты характера могут стать (при условии их выраженности или прогрессирования) серьезной преградой на пути к многолетнему спортивному совершенствованию и тормозом для дальнейшего карьерного роста спортсмена. Среди других психологических особенностей лиц, которые занимаются спортом профессионально и где необходимо проводить мониторинг психологических реакций, следует выделить такие, как степень эмоциональной возбудимости и стойкости, мотивация к спортивной деятельности и дисциплинированность, организаторские способности и характер отношения к коллективу, то есть чувство коллективизма.

Ключевые слова: психология, типология, спорт.

The methods of observation of athletes' behavioral reactions, which are used in medical and sport psychology, along with measuring other psychological qualities are considered as a foundation for sportsman typology. Psychopathic character qualities can be (in case of their severe manifestation